

УДК 37.091.313:[378.018.8:81'243-051]
DOI: 10.31499/2706-6258.1(5).2021.235213

РОЛЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНОГО ЗВО

Бондар Галина, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-7321-8137

E-mail: galyna72bondar@gmail.com

У статті розглянуто теоретико-практичні аспекти проектної діяльності у немовному ЗВО. Показано основні особливості проектної діяльності при вивченні іноземної мови. Проектна діяльність є як методом навчання, так і засобом практичного застосування засвоєних знань й умінь у галузі майбутньої професійної діяльності, яка дає можливість студентам проявляти самостійність у плануванні, організації та контролі своєї роботи.

Ключові слова: іноземні мови, студенти, проектна діяльність, немовний ЗВО, іноземна професійна компетентність, професійна компетентність, професійна діяльність, професійно-орієнтована мовна освіта, викладач.

THE FUNCTION OF PROJECT ACTIVITIES IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS FOREIGN PROFESSIONAL COMPETENCE OF NON-LANGUAGE UNIVERSITIES

Bondar Halyna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-7321-8137

E-mail: galyna72bondar@gmail.com

The purpose of research is the consideration of theoretical and practical aspects of project activities in non-language establishment of higher education.

The article shows the main features of project activities while studying foreign language, aimed at shifting the focus to active mental activity of students, which required proficiency in certain linguistic means for their implementation.

Project activities are regarded as a method of training and means of practical application of learned knowledge and skills in the field of future professional activities, which allows students to be independent in planning, organizing and monitoring their work.

Using projects in teaching allows students to apply a foreign language as a method of cognition, a way of expressing their own thoughts, perception and understanding of the opinions of other people. This is the most effective way to shift the attention of students from the form of expression to content and be involved in studying the world around them, by means of foreign language, thereby expanding the scope of foreign-language professional competence.

Thus, we see that project activities provide an opportunity for students to reveal identity, regardless of their level of language proficiency, teach techniques of cooperation and interaction in their work, and to help them develop their creative skills and research skills. It should be noted that work on the project

increases the activities of various students from the point of view of development and skills. Participation in the project, even in second roles, increases their self-esteem.

Keywords: *foreign languages, students, project activities, non-linguistic establishment of higher education, foreign-language professional competence, professional competence, professional activity, vocational-oriented language education, teacher.*

Сучасний соціум вимагає всебічного розвитку особистості, зокрема й формування іншомовної професійної компетентності, що полегшить входження випускника ЗВО до світового співтовариства і дозволить успішно й професійно функціонувати в ньому. Тож особлива увага повинна бути приділена вивченню іноземних мов поряд з профільними дисциплінами.

Іноземна мова має стати не тільки засобом пізнання світу і доступом до інформації (отримання даних із закордонних джерел, необхідних при підготовці дипломних та дисертаційних досліджень, що широко практикувалося і практикується у ЗВО), а й засобом, що забезпечує ефективну професійну діяльність.

Специфіка професійно-орієнтованої мовної освіти полягає в тому, що мова є не лише предметом й об'єктом вивчення, а й засобом навчання, тобто інструментом отримання додаткових спеціальних знань:

- мати здатність здійснювати збір та аналіз науково-технічної інформації, узагальнювати вітчизняний і закордонний досвід у сфері професійної діяльності;
- уміти створювати презентації, писати науково-технічні звіти, статті та доповіді за результатами досліджень;
- уміти вести ділову (академічну) переписку з «колегами»; складати тестові завдання до автентичних матеріалів (друковані тексти, аудіо- і відеоматеріали, зразки ділової переписки);
- мати здатність формувати нові конкурентоспроможні ідеї і реалізовувати їх у проєктах; здійснювати самостійний пошук рішення або аналіз проблемної ситуації професійної спрямованості;
- мати здатність ефективно працювати індивідуально і в ролі члена команди, зокрема над міждисциплінарними проєктами; за допомогою інтернету працювати free-lance (співпраця на договірній основі відразу з кількома організаціями з різних країн);
- мати здатність та готовність фахівця до самостійного навчання та освоєння нових знань і вмінь, безперервного професійного росту і самовдосконалення впродовж усього періоду професійної діяльності.

На основі звернення до наукових праць сформульовано положення про те, що професійна компетентність педагога є інтегрованим комплексом професійних характеристик (системних знань, умінь, досвіду застосування педагогічних технологій в освітньому процесі) і якостей особистості, що дозволяють ефективно здійснювати освітню діяльність у взаємодії з учасниками освітнього процесу і з урахуванням особливостей освітнього середовища. Зазначені характеристики компетентності педагога є його компетенціями.

Отже, професійна компетентність належить до здійснення професійної діяльності і ґрунтується на знаннях, уміннях людини, її досвіді здійснення діяльності,

сформованості мотиваційної сфери та ціннісно-смиислового ставлення до змісту і результату праці.

Основою у визначенні компетенції становить підхід до неї як до загальної готовності людини до самостійного здійснення діяльності певного характеру на основі сформованих знань, умінь і наявного досвіду.

Ми підтримуємо думку Абрамович Г. В., яка розглядає іншомовну компетентність як певний рівень освіченості та коло знань фахівця, які дають змогу ефективно вирішувати будь-які проблеми, що виникають у процесі користування іншомовними засобами та продуктами й сприяти професійному самовдосконаленню. Це – комплекс компетентностей, володіння якими є необхідною умовою для повної та успішної реалізації комунікативного, пошуково-інформаційного, творчого, професійного й особистісного потенціалу фахівця. Такий комплекс повинен містити: професійно-комунікативну компетенцію; мотиваційно-пошукову компетенцію; лінгвосоціокультурну компетенцію; паралінгвістичну компетенцію [1].

Отже, іншомовна професійна компетентність педагога – це цілісне інтегроване утворення, основою якого є сформованість комплексу іншомовних компетенцій: мовної, комунікативної, лінгводидактичної, соціокультурної, особистісної, лінгво-пізнавальної.

Соціальні процеси і наступні реформи освітньої системи допомогли у визнанні необхідності підвищення уваги ЗВО до проблеми конкурентоспроможності сучасних випускників ЗВО на європейських і світових ринках праці. Частково вирішенню цієї проблеми сприяє введення в систему вищої освіти додатка до диплома – Diploma Supplement, і європейської системи трансферу кредитів трудомісткості – ECTS, що створює певні передумови для професійної самореалізації випускників, зокрема майбутніх педагогів, у світовому культурно-освітньому просторі.

Однак ефективність професійної самореалізації визначається не тільки рівнем володіння особистістю іноземною мовою для здійснення міжкультурного, наукового обміну знаннями, досвідом. Випускнику ЗВО необхідні вміння, які дозволять йому адаптуватися до іншомовного середовища, взаємодіяти з учасниками освітнього процесу як носіями іншомовної культури, враховуючи риси соціокультурного менталітету в різних ситуаціях (на соціальному міжособистісному, професійному рівнях).

Відповідно, педагогу необхідно підвищувати свою майстерність шляхом освоєння сучасних технологій навчання і виховання. Майстерність учителя іноземної мови полягає в тому, щоб визначити зміст, методи та засоби навчання відповідно до програми і поставленої освітньої мети.

Проектна методика навчання іноземної мови студентів ЗВО обґрунтовувалась у роботі Коваль О. Ю.; використання педагогічного проектування в процесі вивчення іноземної мови при отриманні післядипломної освіти розглядала в своїй роботі Запорожцева Ю. С., роль проектної діяльності у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів висвітлювалась у дослідженні Назаренко Н. С.

Метою дослідження є розгляд теоретико-практичних аспектів проектної діяльності у немовному ЗВО.

Сьогодні одним з ефективних способів формування і розвитку студента, який вмє орієнтуватися у величезному потоці інформації та який здатний ухвалювати

нестандартні рішення, може стати проектна діяльність, що допоможе розкрити інтелектуальний, духовний і творчий потенціал студентів; сприятиме підвищенню мотивації до навчально-пізнавальної діяльності.

Проектна діяльність є як методом навчання, так і засобом практичного застосування засвоєних знань і вмінь у сфері майбутньої професійної діяльності.

Як зазначає Назаренко Н. С., проектне навчання стимулює і посилює позитивну мотивацію до навчання, тому що воно: особистісно-орієнтоване; активізує безліч дидактичних підходів – навчання у процесі діяльності, незалежні заняття, сумісне навчання, мозковий штурм, рольові ігри, евристичне та проблемне навчання, дискусія, командне навчання; самомотивувальне, що означає зростання інтересу та залучення до роботи під час її виконання; підтримує педагогічні цілі в когнітивній, афектній та психомоторній галузях на всіх рівнях – знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез; дозволяє вчитись на власному досвіді та досвіді інших безпосередньо в конкретній справі; приносить задоволення студентам, які бачать продукт своєї власної праці [6, с. 169].

Отже, проектна діяльність студентів у ЗВО має прикладний характер і спрямована на вирішення проблем (завдань), сформульованих викладачем у межах навчальної дисципліни. Водночас у процесі здійснення проектної діяльності увага студентів має бути спрямована на формування здатності до розробки і реалізації проектів у майбутній професійній діяльності – однієї з необхідних компетенцій.

Безумовною перевагою проектної діяльності, яка реалізується студентами в ЗВО, є можливість вирішення ряду освітніх завдань: розвиток навичок аналізу проблем, постановки цілей, розробки та вибору альтернатив у вирішенні проблем, оцінки наслідків ухвалених рішень, роботи в команді.

Актуальність цієї теми обумовлена тим, що проектна діяльність дозволяє ефективно вирішувати завдання розвитку творчих можливостей студентів, умінь самостійно конструювати свої знання та застосовувати їх для вирішення пізнавальних і практичних завдань з орієнтування в інформаційному просторі.

За самою своєю суттю проектна діяльність передбачає необхідність диференціації навчання, орієнтації на особистість студента, його потреби і можливості, ґрунтується на принципах співпраці і залучення студентів в активні види діяльності. Відповідно, під час освітнього процесу робиться акцент не на пріоритети навчального матеріалу, а на розвиток особистості студентів, виходячи з їхніх інтересів, умінь, можливостей.

Перспективність використання технології проектування навчального процесу пояснюється тим, що вона пов'язує процес опанування певних знань з предмету «Іноземна мова» з реальним використанням цих знань. Причому комплексний, інтеграційний характер проектної роботи дозволяє вчителю вибудувати цілісну картину опанування професії, акумулюючи для цього свої знання міждисциплінарного характеру та з основного предмету. Це означає, що засвоєні в навчальному процесі знання, уміння і навички перестають бути розрізненими, вони інтегруються через опанування іноземної мови. Орієнтація на створення свого проекту як особистого освітнього продукту робить процес опанування знань предмету особливо значимим для слухача, особливо мотивованим [2, с. 138].

Використання проектів при навчанні дозволяє студентам використовувати

іноземну мову як засіб пізнання, спосіб вираження власних думок, сприйняття й осмислення думок інших людей. Це найбільш дієвий спосіб переключити увагу студентів з форми висловлювання на утримання і залучення до пізнання навколишнього світу засобами іноземної мови, розширюючи тим самим сферу дії іншомовної професійної компетентності.

Проектна діяльність ставить студента в ситуацію реального використання мови, що вивчається, дає можливість перемістити акцент з лінгвістичного компонента на змістовний і зосередити увагу не на мові, а на проблемі, сприяючи усвідомленню цілей і можливостей вивчення іноземної мови.

Слід зазначити, що робота над проектом підвищує активність різних за рівнем розвитку і вмінь студентів (не тільки обдаровані особистості стали цікавитися роботою над проектом, а й ті, хто вчиться з натугою). Участь в проекті, нехай навіть на других ролях, підвищує їхню самооцінку. Адже участь у проектах покращує рівень практичного володіння іноземною мовою, а головне формує навички самостійної діяльності, ініціативність.

Треба також зазначити, що успіх реалізації проектів багато в чому залежить від правильно організованої роботи і спільних зусиль учасників проекту на всіх етапах та стадіях, ступенях володіння студентами необхідними для проектної діяльності навичками і вміннями.

Таким чином, можна сказати, що проектна діяльність є одним з найбільш ефективних способів формування іншомовної професійної компетентності у студентів.

Існують загальні підходи при роботі над проектом, розроблені в дидактиці:

- Визначення цілі (визначення теми, проблеми, гіпотез, цілей проекту).
- Планування (визначення методів дослідження, джерел інформації, критеріїв оцінки).
- Дослідження (збір інформації, рішення проміжних завдань).
- Презентація (захист) й оцінка результатів (якісна оцінка виконаної роботи).

Отже, на першому етапі обирається тема проекту, формуються проблема й актуальність, мета та завдання дослідження, обговорюються зміст і характер проекту, способи збору інформації, сформовані студентські групи з урахуванням сумісності партнерів, їхніх рівнів володіння іноземною мовою, можливості лідерства, наявність творчих умінь.

На другому етапі проводиться власне робота з виконання проекту і ставляться наступні завдання:

- організується пошук нової, додаткової інформації в інформаційних ресурсах;
- відбувається обговорення, обмін інформацією між членами групи з подальшим документуванням;
- написання текстів з певної проблеми;
- складання тексту презентації, ілюстрування його і відтворення перед аудиторією.

Завершальний етап – на цьому етапі відбувається власне презентація проектної роботи та її захист. Перед презентацією проводиться оцінка ефективності навчання – тести, контрольні зрізи. Після презентації відбувається підсумовування конкурсу проектних робіт, аналіз помилок, рекомендації. Журі оголошує експертні оцінки для

кожного з проектів.

Оцінка проектно́ї роботи проводиться в два етапи. Оцінюються проекти загалом з урахуванням лінгвістичної складової, багатоплановості характеру проекту, рівня проявленого під час підготовки проекту творчого підходу до вибору матеріалу і складання тексту, чіткості та коректності презентації, уміння студентів триматися перед аудиторією і відповідати на поставлені під час презентації запитання. Проекти, безсумнівно, вимагають додаткових дій, таких, наприклад, як встановлення необхідних контактів для отримання інформації (інтерв'ю, анкети), знаходження відповідних джерел інформації, вибір методу роботи, адекватно поставлених завдань.

Отже, студенти повинні бути певним чином підготовлені вести аналітичну пошукову діяльність. Однак переважно вони не готові до проектно́ї діяльності в повному обсязі, що зумовило необхідність організації підготовчого курсу.

Проект, призначений для реалізації в освітньому процесі на заняттях, передбачає досить великий обсяг позанавчальної діяльності, пов'язаної з пошуком необхідної для цієї проблеми інформації, консультацією викладачів-предметників (якщо виконується міжпредметний проект), додатковою консультацією викладача, який є куратором проекту. У позанавчальний час здійснюється спільна робота учасників однієї проектно́ї групи з обговорення зібраного матеріалу з метою підготовки його до проміжної атестації, до захисту проектів. Необхідно передбачити можливість проведення цих видів робіт як під час заняття, так і в позанавчальний час. Підбір матеріалу до проекту повинен бути організований до початку роботи над ним.

Уся необхідна інформація до кожного конкретного проекту може міститися або в спеціально організованій електронній папці, яка виступає в ролі каталогу, де матеріал подається у вигляді посилань на рекомендовані джерела з короткою анотацією пропонованих статей, відеозаписів, або в «портфелі проекту» – папці, у якій також повинні бути посилання на можливі джерела з невеликими анотаціями до підібраних текстів, книг, журналів, а також готовий матеріал з проблеми проекту.

У будь-якому разі, одним із головних завдань створення інформаційного джерела і в тому, і в іншому випадку є розвиток умінь студентів працювати з інформацією. Пропонована додаткова інформація повинна відображати різні точки зору на одну і ту ж проблему, що дозволить не сковувати ініціативу студентів, навчить їх самостійно мислити, мати свою думку і вміти її аргументувати. Педагогічно грамотно організована самостійна пізнавальна і творча діяльність студентів може стати для них стимулом до подальшої науково-дослідної роботи.

Таким чином, ми бачимо, що проектна діяльність дає можливість студентам повному розкрити себе незалежно від рівня володіння мовою, навчить прийомам співробітництва та взаємодії у роботі, допоможе розвивати творчі вміння та навички науково-дослідницької роботи.

При роботі над проектом іноземна мова є інструментом, за допомогою якого студенти отримують необхідну їм інформацію, а також висловлюють свої думки. Відповідно до цього, завдання викладача – продумати форми організації навчальної діяльності, при якій кожен студент брав би активну участь у спільній роботі з підготовки проекту.

Узагальнюючи все вищезазначене, ми можемо зробити висновок про те, що проект – це форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, яка

спрямована на спільне рішення значущої проблеми із застосуванням теоретичних знань з різних галузей з метою отримання реального і відчутного результату. Проектна діяльність націлена на те, щоб розвивати самостійне мислення студентів, уміння аналізувати ситуацію, робити висновки й ухвалювати рішення, засвоювати навчальну інформацію в контексті практичних ситуацій, роблячи її, таким чином, особистісно значущою. Вона дозволяє інтегрувати навчальну, наукову і професійну діяльність студентів, формувати у них почуття особистої та колективної відповідальності, розвивати їхні комунікативні вміння і творчий підхід до результатів роботи в межах проекту.

Така форма організації навчального процесу сприяє мимовільному запам'ятовуванню мовних одиниць і збагаченню словникового запасу, без наявності якого участь у міжкультурній комунікації неможлива.

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблем формування іншомовної професійної компетентності студентів немовного ЗВО та ролі проектної діяльності у цьому процесі. Перспективами подальшого дослідження можуть бути: соціально-педагогічний супровід проектної діяльності випускників немовного ЗВО на етапі адаптації в професійній діяльності; розробка діагностичних програм визначення рівня сформованості іншомовної професійної компетентності студентів немовного ЗВО і критеріїв оцінювання залежно від етапу навчання; вивчення нових перспектив впровадження в освітнє середовище інтернет-технологій, комп'ютеризованих засобів навчання та пошук нових видів проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамович Г. В. Суть іншомовної компетентності як мети та результату професійної технічної освіти. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин. 2005. Вип. 4. С. 120–122.
2. Запорожцева Ю. С. Педагогічне проектування на заняттях з іноземної мови як засіб ефективності навчального процесу в післядипломній освіті. *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії: зб. матеріалів конференції*. Житомир. 2011. С. 137–139.
3. Коваль О. Ю. Проектна методика навчання іноземної мови студентів ВНЗ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр.* Запоріжжя. 2019. Вип. 63, т. 2. С. 89–92.
4. Когон Корі, Блейкмор Сьюзетт, Вуд Джеймс. Керування проектами для «неофіційних» проект-менеджерів. Харків. 2018. 240 с.
5. Кратасюк Л. Метод проектів у системі особистісно зорієнтованої мовної освіти. *Українська мова і література в школі*. 2010. Вип. 4. С. 10–14.
6. Назаренко Н. С. Роль проектної діяльності у формуванні професійної компетентності майбутніх перекладачів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 2. С. 165–174. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zpnpadpcpn_2015_2_17

REFERENCES

1. Abramovych, H. V. (2005). Sut inshomovnoi kompetentnosti yak mety ta rezultatu profesiinoi tekhnichnoi osvity [The essence of foreign-language competence as the goal and result of vocational technical education]. *Naukovi zapysky. Psykholoho-pedahohichni nauky – Scientific notes. Psychological and pedagogical sciences*. Nizhyn, Issue 4, 120–122 [in Ukrainian].
2. Zaporozhtseva, Yu. S. (2011). Pedahohichne proektuvannia na zaniattiakh z inozemnoi movy yak zasib efektyvnosti navchalnoho protsesu v pisliadyplomnii osviti [Pedagogical design in foreign language classes as a means of the effectiveness of the educational process in postgraduate education]. *Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnikh uchyteliv do pedahohichnoi dii: zb. materialiv konferentsii – Theory and practice of*

- preparing future teachers for pedagogical action: conference information package. Zhytomyr, 137–139* [in Ukrainian].
3. Koval, O. Yu. (2019). Proektna metodyka navchannia inozemnoi movy studentiv VNZ [Project methods for teaching foreign language to university students]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. *Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools: conference information package. Zaporizhzhia, Issue 63, 89–92* [in Ukrainian].
 4. Kohon Kori, Bleikmor Siuzett, Vud Dzheims. (2018). Keruvannia proektamy dlia «neofitsiinykh» proekt-menedzheriv [Project management for «unofficial» project managers]. Kharkiv [in Ukrainian].
 5. Kratasiuk, L. (2010). Metod proektiv u systemi osobystisno zoriientovanoi movnoi osvity [The method of projects in the system of personally oriented language education]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school, Issue 4, 10–14* [in Ukrainian].
 6. Nazarenko, N. S. (2015). Rol proektnoi diialnosti u formuvanni profesiinoi kompetentnosti maibutnikh perekladachiv [The role of the project activity in the development of professional competence of future translators]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedahohichni nauky – Collection of research papers of National Academy of the State Border Guard of Ukraine. Series: Pedagogical Science, Issue 2, 165–174*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2015_2_17 [in Ukrainian].